

Kuolemanraajakokemukset. Mikä arvo ja merkitys niille on kristillisessä uskonelämässä annettava?

Alustus Henkarissa 21.11.2022, alustajana Hannes Virrankoski

Tämäniltainen aiheemme on varsin mutkikas ja eräässä mielessä arkaluonteinen, koska mielipiteet siitä käyvät monesti kerrassaan vastakkaisiin suuntiin. Kuolemanraajakokemuksia on selitetty monella tavalla, mutta pääasiallisina kategorioina ovat

A) luonnontieteelliset, psykologiset ja lääketieteelliset selitykset ja

B) henkiset, hengelliset ja uskonnolliset selitykset

Näihin kahteen eri kategoriaan kuuluvien selitysten ei tarvinne välttämättä ajatella olevan ristiriidassa keskenään. Sikäli kuin tiedän, ei keskustelussa kuitenkaan ole paljonkaan esiintynyt pyrkimystä A- ja B-kategorioiden yhdistämiseen eli synteisiin. Olisiko kuitenkin niin, ettei tällaiseen synteisiin pääsemistä kannata suoralta kädeltä ja ilman muuta väittää mahdottomaksi.

Vuosina 1989-1990 suomensin amerikkalaisen Joseph Campbellin teoksen ”Sankarin tuhannet kasvot”. Campbell (1904-1987) oli maailmankuulu uskontotieteilijä, ja tässä alan klassikon aseman saaneessa teoksessaan hän käsittelee eri uskontojen ja perinteiden mytologiaa.

Mainittakoon, että uskontotieteessä myytti ja mytologia tarkoittavat nimenomaan vain uskontoihin tai sentapaisiin traditioihin kuuluvia kertomuksia tai kuvauksia. Näiden termien

käyttö ei merkitse mitään kannanottoa siihen, ovatko ne ja niiden sisältö ja tyyli totuuden ja todellisuuden mukaisia tai totuutta ilmentäviä. Uskontotiede tutkii eri uskontojen luonnetta, sisältöä ja historiaa ottamatta kantaa minkään uskonnon arvoon tai oikeellisuuteen, ja niinpä Suomessakin on ateistisia uskontotieteilijöitä ja toisaalta mm. lestadiolaisiin lukeutuva uskontotieteilijä Juha Pentikäinen. Mitä he henkilökohtaisesti ajattelevat uskonnoista, on toinen asia.

Ukko Joseph Campbellin käsitys oli, että eri uskontojen myyteillä oli yhteinen perusajatus, niin sanoakseni yhteinen juoni, vaikka ne monessa suhteessa toisistaan poikkeavatkin. Myytin sankari – Buddha, Mooses, Jeesus Nasaretilainen tai erään intiaaniheimon sankari- ja jumalhahmo Korppi taikka Meksikon intiaanien kuningas Quetzalcoatl tai antiikin kreikkalaisten Theseus lähtee matkalle ja kokee monenlaisia ihmeellisiä vaiheita. Yhdessä vaiheessa tapahtuu jotain sentapaista, että hän joutuu pahan tai pahuuden valtojen vangiksi, mutta voittaa pahan ja palaa voittajana kotiinsa.

Jo kaukaisilta ajoilta tunnetaan siis kertomuksia ihmisistä, jotka ovat väliaikaisesti poistuneet ihmisten maailmasta ja käyneet taivaassa tai kadotuksessa tai vastaavantapaisessa hyvän tai pahan valtakunnassa. Toisessa korinttolaiskirjeessä Paavali kertoo (2 Kor. 12; 2-4):

Tunnen erään Kristuksen oman, joka neljätoista vuotta sitten temmattiin kolmanteen taivaaseen. Oliko hän silloin ruumiissaan

vai poissa siitä, en tiedä, sen tietää Jumala. Ja tästä miehestä tiedän, että hänet temmattiin paratiisiin ja hän kuuli sanoja, joita ihminen ei voi eikä saa lausua. Oliko hän ruumiissaan vai poissa siitä, en tiedä, sen tietää Jumala.

Varsinainen modernin kuolemanraajakokemusten tutkimus alkoi 1970-luvulla. Suuri osa niistä saaneistahan on ollut ihmisiä, jotka ovat syystä tai toisesta olleet jonkin aikaa kliinisesti kuolleina, jolloin sydämen toiminta ja hengitys ovat olleet pysähdyksissä. Eräiden uusien tutkimusten mukaan ihmisen aivojen toiminta ei hänen kuollessaan lakkaa aivan niin äkkiä ja kerralla kuin aikaisemmin on katsottu tapahtuvan, vaan sen lakkaaminen on prosessi, joka kestää jonkin aikaa, tosin varsin lyhyen aikaa. Kliinisesti kuollut ihminen pystytään joissakin tapauksissa palauttamaan henkiin, kun hänen sydämensä ja hengityksensä saadaan toimimaan. Monesti aivot ja hermosto ovat sillä aikaa päässeet vahingoittumaan pahasti tai lievemmin, mutta moni tällä tavoin elvytetty potilas on elellyt vielä vuosia, vieläpä suhteellisen terveenä ja ilman ainakaan suuria aivotoiminnan ja hermoston häiriöitä. Kova kiire tällaisissa tapauksissa aina on, mutta joskus on esimerkiksi kylmään veteen menehtynyt potilas onnistuttu elvyttämään yllättävän hyvin, vaikka hän olisi ollut kliinisesti kuolleena jo sen verran pitkään, ettei elvytys tavallisesti enää onnistu. Veden kylmyys on jäähdyttänyt rumiin lämpötilaa hyvin paljon, jolloin elimistö ei ole päässyt vaurioitumaan niin pahoin kuin tavallisesti käy.- Tällaisen sydämen pysähtymisen aiheuttaa usein joko sairaus tai tapaturma.

Toisaalta kuolemanraajakokemuksia on joskus koettu myös leikkauspöydällä. Leikkausta vartenhan erinäisissä tapauksissa pysäytetään potilaan sydämen toiminta ja hengitys. Koneet saavat sillä aikaa hoitaa näiden elintoimintojen tehtävät. Tilannehan on kyllä hallinnassa, ja leikkauksen jälkeen on taas sydämen ja keuhkojen vuoro toimia.

Koska kliinisesti kuolleen ihmisen elvyttämismahdollisuudet olivat ennen vanhaan olennaisesti pienemmät kuin nykyään, on selvää, että tämäntapaisia kokemuksia on tutkimusaineistossa hyvin paljon juuri uusimmilta ajoilta – parhaillaan kuluvalta ajalta ja melko läheisestä menneisyydestä. Muutaman viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana on jo voitu koota laajempia tutkimusaineistoja, kun aikaisemmin oli kyse vain harvoista yksityistapauksista. Tämä siis koskee kliinisen kuoleman kohdanneita, henkiin elvytettyjä ihmisiä.

Kuolemanraajakokemuksia ovat kuitenkin monesti saaneet myös sellaiset ihmiset, jotka ovat olleet vain aivan lähellä kuolemaa – ainakin oman käsityksensä mukaan ja usein myös todellisuudessa. Joidenkin tutkimusten mukaan noin puolessa tapauksista asianomainen henkilö on vain itse luullut olevansa suuressa välittömässä hengenvaarassa. Todellisuudessa tilanne ei siis tällöin ole ollut erityisen vaarallinen tai hälyttävä.

Ja kun nyt käymme tarkastelemaan lähemmin erilaisia selitysmalleja ja niiden kannattajien käymää, edelleen käynnissä

olevaa keskustelua, debattia niin kuin sanotaan, korostan voimakkaasti erästä asiaa.

Mielestäni on erittäin typerää ja sopimatonta halveksia tai ivaila niitä, jotka ovat jossain kiistanalaisessa asiassa toisella kannalla. Ei ole kunniaksi Kristuksen seurakunnalle eikä sen jäsenille, jos eksytään epäasialliseen tai tahdittomaan puhe- tai kirjoitustapaan. Juuri kuolemanrajakokemusten selittäminen on läheisessä yhteydessä sellaisiin perusluonteisiin kysymyksiin, joihin mielestäni on hyvin vaikea esittää täysin varmoja vastauksia. Vaikka en malta olla tuomatta esiin omaa kantaani, korostan ettei minun ole lupa esiintyä minään auktoriteettina. Toivon, että kaikki, jotka vain haluavat, esittävät avoimesti mielipiteensä, ja juuri eriävät mielipiteet ovat hyvin tervetulleita, sillä en minä näistä asioista sen enempää ymmärrä kuin joku muukaan.

Niin, 1970-luvulla aloitetussa tieteelliseen kriittisyyteen pyrkivässä keskustelussa olivat johtavia nimiä amerikkalainen psykologi ja psykiatri Raymond A. Moody sekä sveitsiläinen, pääasiallisesti Yhdysvalloissa toiminut psykiatri Elisabeth Kübler-Ross. Heillä oli hyvin suuri merkitys kuolemanrajakokemusten tutkijoina ja popularisoijina. Molemmat katsoivat tällaisten kokemusten olevan aitoja, todellisia kokemuksia tuonpuoleisesta todellisuudesta. Mainittakoon, koska nyt pohdimme aiheitamme nimenomaan kristilliseltä kannalta, että kumpikaan heistä ei ollut perinteisen, ekumeenisen kristinuskon kannattajia, vaan he uskoivat kumpikin muun muassa jälleensyntymiseen ja olivat muutenkin pikemmin New Age -liikkeen kuin varsinaisen kristinuskon kannalla. Tämänhän ei tarvitse vähentää heidän

tutkimustulostensa pätevyyttä, mutta jälleensyntyminen ei kuulu Raamatun oppeihin ja New Age -liikkeen käsitykset ovat monella tavoin ristiriidassa kristinuskon kanssa. Kuitenkin monet hartaat kristityt ovat suhtautuneet melko kritiikittömästi mainittujen uranuurtajien käsityksiin.

Kuolemanrajakokemuksia saaneet henkilöt kuvaavat niitä hyvin myönteisiksi, rohkaiseviksi ja rauhoittaviksi. Moni on kertonut saaneensa niitä koettuaan uutta iloa ja rauhaa elämäänsä, saaneensa niiden välityksellä niin sanoakseni lahjaksi entistä suuremman suvaitsevaisuuden lähimmäisiään kohtaan ja niin edelleen. Tästähän ei ole mitään kielteistä sanottavana, enkä suinkaan halua väittää, ettei kysymys voisi olla Meidän Herraltamme tulevasta ilmestyksestä tai ilmoituksesta. Olisi suorastaan loukkaavaa väittää, etteivät nuo kokemukset sitä voisi olla, eikä minulla ole mitään riittäviä perusteita väittää niitä mahdottomiksi. Kuitenkin on syytä ottaa huomioon myös toiseen suuntaan viittaavia näkökohtia.

Ensinnäkin kuolemanrajakokemukset, mikäli niitä pidetään eräänlaisina taivasnäkyinä tai todisteina kuolemanjälkeisen elämän olemassaolosta, vaikuttavat vakuuttavilta ennen kaikkea niiden mielestä, jotka niitä ovat kokeneet. Jonkun muun mielestä ne eivät välttämättä ole kovinkaan vakuuttavia. Niihin on olemassa myös selityksiä, joiden mukaan niihin ei tarvitse kuulua mitään yliluonnollista tai ylimaallista elementtiä.

Toiseksi huomattava osa kuolemanrajakokemuksista on myös kielteisiä, jopa erittäin ahdistavia ja kammottavia. Mahdollisesti näitä on jopa neljäsosa kaikista tapauksista, joskaan joissakin tutkimuksissa ei ole niitä havaittu lainkaan. Näin jyrkkä ero

herättää pakostakin epäilyksen, että osa alan harrastajia pyrkii välttämään negatiivisten tapausten tuomista julkisuuteen, koska ne eivät sovi heidän konsepteihinsa. Negatiivisissa tapauksissa henkilö on useimmiten tuntenut joutuvansa täysin avuttomaksi ja turvattomaksi, menettäneensä mahdollisuudet vaikuttaa siihen mitä hänelle tapahtuu, tai joutuneensa ikuiseen tyhjiyteen, missä kaikki on lopussa eikä mitään enää voi tapahtua. Joissakin - tosin vain harvoissa – tapauksissa asianomainen on tuntenut tulevansa kadotukseen.

Kuolemanrajakokemusentusiastit ovat yleensä sitä mieltä, että noissa kokemuksissa on saatu ja saadaan tietoa, joka osoittaa ettei ihmisen tietoinen olemassaolo pääty hänen kuolemaansa. Ihmisellä on tämän mukaan kuolematon sielu, joka erkanee kuolemassa hänen ruumiistaan ja jatkaa elämäänsä tuonpuoleisessa. Näin päädytään siihen, että kuolemaa ei todellisuudessa oikeastaan ole olemassa sellaisena kuin sen monet mieltävät.

Sielun kuolemattomuus on kuitenkin kristillisessä teologiassa kiistanalainen kysymys. Katolinen ja ortodoksinen kirkko uskovat, että ihminen elää ennen Jumalan valtakunnan tulemistakin niin sanotussa välitilassa, mikä siis merkitsee, että hänen tietoinen olemassaolonsa jatkuu, vaikka toisenlaisena kuin maallisen elämän aikana.

Sitä vastoin esimerkiksi adventistit, mutta myös monet luterilaiset uskovat, että ihmisen kuollessa hänen tajuntansa sammuu eikä hän tiedä mitään. Ei siis ole kuolematonta sielua, eikä sielun ja ruumiin välillä ole jyrkkää eroa. Ylösnousemuksessa ihminen saa uuden, taivaallisen ruumiin ja elää sitten ikuisesti, todella

kuolleista herätettynä. Hänen uuteen ruumiiseensa kuuluvat myös kaikki ne toiminnot, joita sanotaan sielunelämäksi. Tällaista oppia sanotaan kristilliseksi mortalismiksi, ja sen kannalla oli mm. edesmennyt piispa ja selitysopin professori Aimo T. Nikolainen. Lutherin kannasta on erilaisia käsityksiä, eikä' yksimielisyyteen ole päästy. Jean Calvin taas uskoi sielun olevan kuolematon. – Mortalistien mukaan käsitys sielun kuolemattomuudesta ei ole varsinaisesti raamatullista oppia, vaan sen syntyyn ovat enemmänkin vaikuttaneet antiikin ajan kreikkalaisten filosofien näkemykset.

Joka tapauksessa voimme pitää varmana, että kristitty on kuoltuaan turvassa Jumalan luona. Millä tavoin kaikki tapahtuu, sen saamme kerran tietää. Asiaa on toki lupa pohtia tämän maallisen elämämme aikana, mutta Jumalan armoon ja rakkauteen voimme joka tapauksessa luottaa.

Useimmat kuolemanrajakokemuksia tutkineet tieteilijät pitävät niitä hallusinaatioina eli harha-aistimuksina. Niiden esiintymistä on pidetty joko psykologisena tai fysiologisena ilmiönä.

Voidaan väittää, ettei kliinisesti kuollut ihminen pysty mitään hallusinaatioita kokemaan. Kuolemanrajakokemuksia saaneet ihmiset eivät kuitenkaan ole läheskään kaikissa tapauksissa ylipäänsä kliinisen kuoleman puolella tai sen lähelläkään käyneet. Kliinisen kuoleman tapahtuessa aivojen toiminta ei ehkä liioin aluksi lakkaa täydellisesti. Lisäksi tapauksissa, joissa kliinisesti kuollut henkilö on onnistuttu elvyttämään henkiin, kuolemanrajakokemukset ovat saattaneet tapahtua vasta silloin kuin potilas ei enää ole ollut kliinisen kuoleman vaiheessa vaan tajuttomana.

Psykologisia teorioita on useita. On ajateltu, että kyseessä on ihmisen reaktio hänen omaan kuolemanpelkoonsa, eräänlainen vastatoimenpide, jolla hän – itse sitä tajuamatta – pyrkii voittamaan kuolemanpelkonsa. Toinen selitys on se, että kokemus johtuu henkilön omista odotuksista. Jos hän uskoo olevansa parempaan maailmaan menossa, on ymmärrettävissä, että hän ollessaan heikko ja voimaton, äärimmäisen väsynyt, alkaa tuntea että hänen toiveensa on toteutumassa. Näkevähän ihmiset uniakin, joissa heidän toivonsa – tai heidän pelkonsa – toteutuvat. – Useita muunkinlaisia psykologisia selityksiä on esitetty.

Fysiologisia selitysmalleja on esitetty vielä useampia.

Mainittakoon tässä muutamia: Aivoissa esiintyvä hapenpuute, veren hiilidioksidipitoisuuden voimakas lisääntyminen, endorfiinit – nehan ovat niitä aineita, jotka esimerkiksi liikuntasuorituksen kestänyt jonkin aikaa ja varsinkin sen jälkeen saavat aikaan voimakkaan mielihyvän tunteen –, potilaan nauttimat lääkkeet, aivojen ns. ohimolohkossa esiintyvät kouristukset, jotka muistuttavat epilepsiaan kuuluvia saman aivolohkon kouristuksia.

No niin, mikä on oikea vastaus tämän alustukseni otsikkona olevaan kysymykseen?

Vastaus riippuu kokonaan henkilöstä, jolle kysymys esitetään. Joku antaa kuolemanrajakokemuksille hyvinkin suuren merkityksen ja pitää niitä vastaansanomattomana todistuksena Jumalan hyvyydestä ja iankaikkisen elämän varmuudesta. Toinen taas pitää niitä sairauden oireina, jotka eivät todista yhtään mitään.

Mielestäni on ongelmallista, jos kristinuskoa ryhdytään niin sanoakseni markkinoimaan kuolemanrajakokemusten kaltaisten argumenttien avulla. Niiden todistusvoima ei ole kiistaton, eivätkä ne saa montakaan epäilevää Tuomasta vakuuttumaan siitä, että kristinuskon sanoma on tosi ja luotettava. Ja jos katsotaan puheena olevien kokemusten olevan tosia, empiirisiä havaintoja tuonpuoleisesta, niitä voidaan selittää monin eri tavoin. Raymond A. Moody ja Elisabeth Kübler-Ross saivat niistä aineksia omaan uskonnollis-filosofiseen katsomukseensa, jota en ainakaan itse voi hyvällä tahdollakaan pitää kristillisenä.

Voidaan kysyä, onko mielekästä koettaa todistaa kristillistä uskoa oikeaksi puheena olevien kokemusten avulla. Hyvin monet katsovat, että ne voidaan aivan hyvin selittää puhtaasti lääketieteellisin tai psykologisin menetelmin. Tosin eivät tieteilijät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, mikä noista ”maallisista” selitysmalleista olisi oikea. Silti ”uskonnolliset” selitysmallit ovat nähdäkseni lähellä sellaisia tutkimuksia, joiden avulla koetetaan löytää Araratin vuorelta Nooan arkin jäännöksiä, ja samaan kategoriaan voitaneen lukea Torinon käärinliina, vaikka monet Suomessakin antavat sille suuren todistusarvon. Eipä silti, itsekkin unelmoin silloin tällöin siitä, että Israelin liitonarkku ja sen sisällä olevat lain taulut löytyisivät jostakin. Mutta sanoisin omana mielipiteenäni, että kristillinen usko on uskoa ja kaikki yritykset todistaa sitä oikeaksi tiedon avulla ovat kovin keinotekoisia.

Tämä kaikki saattaa kuulostaa varsin töykeältä. Paradoksaalista epäilemättä on, etten minä sittenkään pidä kuolemanrajakokemuksia humpuukina. Ankaran kriittisyyden ja

monien kristittyjen kokemusten arvostamisen synteesi on kenties sittenkin saavutettavissa.

Jumalaa ei kukaan ole koskaan nähnyt. (Joh.1:18.) Kaikki näyt, jotka olemme taivaasta nähneet, ovat fysiologisessa mielessä hallusinaatioita, koska me niissä tunnemme näkevämme sellaista, mitä emme voi nähdä. Sen takia näkymme ovat ikään kuin unia. Ja monet ihmiset ovat tunteneet saaneensa näkyjä unessakin.

Uni ei sinänsä ole todellisuutta, mutta se kuvaa ja kuvastaa todellisuutta. Tässähän on muun muassa ukko Sigmund Freud tehnyt uraa aukaisevaa työtä. Ei hän unentulkintojaan mielikuvituksestaan keksinyt, vaikka monet niin uskovat. Unia hän tulkitsi ja selitti nimenomaan potilaistaan ja heidän tekemiensä havaintojen pohjalta niitä kriittisesti analysoiden. Analysoi hän omiakin uniaan. Freud ei ollut mitenkään erehtymätön, ja osasta hänen käsityksiään on nyttemmin melko yleisesti luovuttu, mutta uskon että häntä tullaan aina pitämään yhtenä kaikkien aikojen suurimmista psykiatreista ja psykologeista.

Uskonnollisiin unitilassa ja valvetilassa koettuihin näkyihin voitaisiin kenties osaksi soveltaa näkökulmaa, jonka joku pieni poika kuuluu esittäneen kauan sitten: *Uni on sitä, että Jumala näyttää elokuvia.* Unissa ja muuten saatuja näkyjä voitaisiin pitää ikään kuin korkeatasoisina elokuvina – osittain dokumentti- ja osittain taidefilmeinä. Jos näkyjä – vaikkapa kuolemanrajakokemuksia – pidetään näkyinä eikä empiirisinä havaintoina todellisuudesta – ei niitä tarvitse pitää humpuukina eikä liioin kuvitella, että niiden sisältö on ehdottomasti tosi ja

oikea. Raamatullisena esimerkkinä on Paavalin kirjeessään mainitsema näky tai ilmestys, josta edellä oli puhetta.

Mutta näyt ovat aina subjektiivisia kokemuksia. Ihminen ei ole erehtymätön edes näkyjä nähdessään. Hänelle itselleen ne saattavat merkitä hyvinkin paljon, mutta ne eivät ole todellisuutta vaan todellisuuden kuvausta. Kukaan ihminen ei voi vaatia lähimmäisiään uskomaan niitä näkyjä, mitä hän katsoo saaneensa. Mitään auktoriteettiasemaa niille ei voi eikä saa antaa, sillä meille annettu Jumalan Sana, Pyhä Raamattu, on täysin riittävä eikä siihen ole lupa lisätä mitään eikä siitä mitään poistaa. Moni lahkoliike on saanut alkunsa siitä, että joku on nähnyt näkyjä ja asettanut ne Raamatun rinnalle tai sen yläpuolelle. Tai sitten hän on, niin kuin Ellen G. White, uskonut saaneensa näyissään ja ilmestyksissään oikean ja syvällisen tavan selittää Raamattua. Raamatun selittämiseen ei ole minkäänlaista oikotietä, joten Mrs. White luuli itsestään aivan liikoja. Tuloksena on, että Seitsemännen Päivän Adventtikirkon uskomusjärjestelmä valitettavan pitkälti muodostuu Ellen G. Whiten ja hänen mielikuvituksensa oikuista.

Kuolemanrajakokemuksessa moni kristitty uskoo saaneensa suurta lohtua ja rauhaa sekä muita Jumalan ajallisia ja hengellisiä lahjoja. Tämä saattaa olla mahdollista. Mutta mitään perusluonteista tai uutta uskontietoa ei tällaisissa kokemuksissa ole saatavissa, koska ne ovat omakohtaisia, subjektiivisia kokemuksia.

Entä negatiiviset, ahdistavat kuolemanraajakokemukset? Niitä ei mielestäni ole pidettävä Jumalan antamina merkkeinä. Me ihmiset olemme syntisiä ja Jumalan tuomion alaisia. Mutta sen Hän on ilmoittanut Sanassaan, eikä hänellä ole mitään syytä pelotella meitä kauhunäyillä. Näin ollen ei ole syytä pitää sellaisia näkyjä Jumalan meille antamina. Niiden takana ovat meidän omat pelkomme, kauhumme ja syyllisyydentunteemme. Kuitenkin Jeesus on ottanut pois syntiemme rangaistuksen. Synnintunto on tarpeen, mutta se on objektiivinen näkemys ja oivallus. Syyllisyydentunne taas on meidän ahdistuksemme ja kauhumme, jota tunnemme syntiemme johdosta – ja usein myös sellaisten asioiden johdosta, jotka todellisuudessa eivät ole syntiä. Jeesus kyllä antaa syntimme anteeksi, kun ne tunnustamme, ja on armollinen jokaiselle, joka häneen turvaa, joten meillä ei ole asiallista aihetta syyllisyydentunteeseen. Se on siis puhtaasti psykologinen ilmiö, ei Jumalan meiltä edellyttämä asennoitumistapa. Erkki Kaila, joka oli vuosina 1935-44 Suomen kirkon arkkipiispana, kirjoitti: *Jumalan merkit ovat aina positiivisia.*